

Rum för kreativitet. Ett symposium vid Karolinska institutet i samarbete med Akademiska hus den 7 mars 2007

Efva Lilja:

Om rum för kreativitet och gestaltning En resa genom yttre rum och inre rumsligheter i sällskap med konstnärens blick

(En person i en statlig kommission uttryckte inför mig sin oro över att så många beslut fattas i fula rum.)

Jag vill tala om det förväntade och det tänkta. Ord som ”normalt”, ”sunt förnuft” och ”kvalitet” är normativa begrepp som återspeglar förutfattade meningar baserade på erfarenheter ur det förgångna. Konstnärens arbete ropar efter det som inte vill låta sig jämföras med det vi visste sedan tidigare. De flesta rum jag stiger in i, bekräftar det vi tar för givet. Fyra väggar, golv och tak. Tänk dig ett hus. Vad tänker du?

Vi färdas ständigt mellan inre och yttre rum, mellan mentala och fysiska rumsligheter. I ett yttre rum möter jag idag er. Vi möts i en överenskommelse utifrån de villkor våra skilda professioner sätter. I det jag kallar mitt privata rum blottar jag min sårbarhet för dem jag känner väl, i mitt inre rum tar allt det plats som inte ryms någon annanstans och i mitt undermedvetna bor drömmar och aningar. Jag skiljer rummen åt genom vanor, beteenden och bestämmningar. Så håller jag ordning på mig själv.

Mitt intresse för rum handlar om det meningsbildande och sammanhanget mellan vad vi ser - tänker - känner och gör. Det handlar om att väcka tilltro till det vi ännu inte sett... De tankar vi tänker, de känslor vi upplever, de beslut vi fattar, den dialog vi för - påverkas alla av det rum i vilket det utspelas.

Ett gott rum har plats för det oförutsägbara. Det har tydliga konturer som sätter gränser för innanför - utanför. Det stryker inte förväntan ”medhårs” och det är inte ”mättat”. Det har plats för det människan kan tillföra, medvetet och intuitivt. Det har plats för mötet. Ett gott rum stimulerar till rörelse i både kropp och tanke. Ett gott rum för kreativitet är inte förutsägbart.

.....

Jag vill tala om hur ljus och färg påverkar min blick. Jag använder mina ögon annorlunda om rummet stimulerar mina sinnen. Dynamik förstärks av asymmetri, ett ljussatt hörn, en trappa, ett tak... Bilden djupnar av den blick som spontant söker olika riktningar och nivåer. Värme öppnar min kropp, kyla stänger. Det får inte vara kallt. Det är svårt att tänka när man fryser och jag har svårt att koncentrera mig när jag finner rummet fult. Att se är att uppleva med hela kroppen.

Samma känslighet gäller ljud. Ventilationsljud, apparatljud, musik, hårddiskarnas fläktar, trafik, prat, vind, dammsugaren eller borrar maskinen - de påverkar alla vad jag ser och upplever. Matcha dem med andra ljud, ljud som färg, som temperatur. Låt olika rum ha olika temperatur så blir du mer

observant när du färdas mellan dem. Innanför och utanför. Det svala öppnar hjärnan. Alla sinnen medverkar i varseblivningen.

Ett fysiskt rum är också alltid bärare av en historia. Det som utspelas innanför de gränser väggar, staket eller murar sätter, lämnar spår. Fysiska spår som slitage, utplacerade eller kvarlämnade ting som uttryck för stil och smak. Allt detta påverkar.

Ett rum är aldrig kreativt – men det kan skapa förutsättningar att vara det. Kreativitet uppstår inte p.g.a. rummet. Kreativitet förutsätter målinriktat arbete, ett arbete som drivs av en avsikt och som bär tilltro till intuition. Det goda rummet underlättar och stimulerar detta arbete.

.....

Jag vill tala om en erfarenhet av att omskapa rum. För några år sedan fick jag en fråga från ett företag i Stockholm, om jag ville hjälpa dem till en mer kreativ miljö, en mer stimulerande arbetsplats. Både arbetsledningen och de anställda upplevde stagnation och en brist på kreativitet. Jag ombads reflektera över läget.

Det finns ofta intuitivt ett behov av att bli utmanad. I miljön fanns inga utmaningar vilket likriktade tanke och handling. Det ska vara spännande och lustfyllt att komma till sin arbetsplats! Jag antog utmaningen tillsammans med dansare och andra konstnärer i mitt dåvarande arbetsforum E.L.D. Arbetsmiljön var kall, ”tjusig”, steril, förutsägbar och alla satt på arbetsstationer med blickriktningen horisontell och stationär. Allt var märkligt endimensionellt. Min uppgift var att bryta slentrian och stimulera medarbetarna att tänka kreativt på nya, ologiska sätt.

Vi ljussatte miljöer genom att tillföra färg, osymmetriskt belysta rum, en trappa gavs ljus som fick rinna efter trappstegen... Vi inrättade en varm plats för eftertanke, köpte in en boxboll att slå på och installerade stänger i dörröppningar för armhävningar eller bara för att hänga i en stund. En toalett fick en slumpgenererad ljudinstallation med musik, poesiläsning, stadsljud m.m. Det största konferensrummet tömde vi på möbler, fyllde med tvättad havssand, ljud- och ljussatte en god stämning. Sen lyfte vi tillbaka alla möbler och fortsättningsvis fick sammanträden ske barfota. Det gav helt nya kvaliteter till samtal och förhandlingar. Man säger andra saker när tårna kramar varm sand.

Vi skapade en medvetenhet i rummet genom att iscensätta olika platser. Två manliga dansare inledde ett möte med en duett, en kvinnlig dansare gjorde ett solo på receptionsdisken, vi dansade på väggar, bokhyllor och under bord. Vi införde fredagsrusning på kontoret. Alla sprang det snabbaste de kunde för att skapa ”ny energi”. Dansare dök upp mitt i vardagen och gick nära, trängde in på folks revir.

Vårt arbete väckte starka reaktioner - från en ytterlighet till en annan: hemskt och fantastiskt, mycket skratt och inspiration. Många tyckte om att det skedde något oväntat. Folk blev taggade, utmanade. Det uppstod en känsla av att allt var möjligt. Jobben blev bättre och belöningarna i form av nya kontrakt blev fler under den här perioden.

.....

Jag vill också tala om en erfarenhet av att vara sjuk i en ful miljö. I en annan tid av livet, när jag fick en cancerdiagnos, satt läkaren i ett blekt nerslitet rum framför en stor målning som föreställde en död, avbränd skog. Svarta, förkolnade trädstammar i ett dött landskap ackompanjerade hans ord. Jag frågade hur han kunde välja ett motiv som tavlans, i ett yrke som så många gånger innebar livshotande diagnoser för hans patienter. Han sa att han aldrig tittat på vad tavlan föreställde. I dag är jag frisk.

Tillfrisknande förutsätter en vilja, hopp och tilltro. Att ligga i ett fult rum kan vara förödande. Kunskap om rum och läkandets förutsättningar finns. Där dessa inte går att omsätta kan små ting förändra upplevelsen av dagen. En kristallprisma i ett fönster kan bli det som drar min uppmärksamhet bort från utslitet smutsigt, till det färgspektra prisma producerar när ljuset bryts. En rörelse. Ljus och färg i en rörelse... Varför används inte lukt som rumskvalitet på sjukhus? SAS luktsätter sina plan för att vi ska känna oss trygga, Seven Eleven gör det för att vi ska handla mer. Varför används inte ljud? Ljus? Färg?

Världen, eller verkligheten, får färg av våra tankar. Om vi koncentrerar oss på att tänka gott blir färgerna amornlunda än om vi misströstar.

.....

Jag vill tala om ett besök i Sturegallerian. Vad gör det blanka, hårda i rummet med oss? Genom att rummet förstärker min sårbarhet, min litenhet, förstärks också känslan av otillräcklighet. Otillräckligheten ska botas genom konsumtion. Onödigheterna lägger sig kring all oro och det blanka bländar. Med allt gnistrande blir ögon närsynta och tillvaron snävar in mot små saker. Bland vårmodets pastellfärgade finns inte många löpsedlar eller andra skrikande fraser att må illa av.

Det luktar Café Latte och sten (jo, sten luktar när en polerande skurmaskin kört förbi). Securitas väktare vaktar mig. Misstänksamhet sprider sig och jag försöker se ut som om jag skulle köpa något – även om jag inte gör det. Jag är här för att titta på andra levande bland många döda ting.

.....

Jag vill tala om erfarenheter av konstnärlig gestaltning. Scenrum är ofta en "black box". Detta för att vara en så neutral plats som möjligt för verket att ta plats i. Ljus, färg, ljud, musik, ting, människan – allt tillförs denna "icke plats". Det konstnärliga verket rymmer alla de komponenter som definierar rum och ger förutsättningar för din upplevelse av det.

Som konstnär ägnar jag mig åt att omskapa den s.k. verkligheten så att den bättre motsvarar min längtan och mina behov. Jag måste få det att hända som annars inte sker, skapa de bilder som annars inte syns till, ge rum för det som annars inte tar plats. I dans blir den kunskap viktig som annars inte accepteras. Våra fysiska minnen träder fram som viktiga händelser. Händelser som utspelas i rum. Dofter, smaker, rörelser, känslor, tankar... Det outtalade. Vi beträder dagligen minnets stigar och trampar runt i spår av det som en

gång varit. I dans använder jag det yttre rummet för att det inre ska bli synliggjort.

Det är i betraktarens öga mening uppstår. I ditt öga. Vi är alla bärare av tidigare erfarenheter, kunskap och minnen. Dessa är de enda redskap vi har för att tolka det pågående, oavsett om detta är en föreställning eller ett av vardagens möten i något av vardagens rum. I mitt konstnärliga arbete ”målar jag” med alla de komponenter som påverkar vad du ser, kämer, tänker i mötet med verket. Koreografi är rörelse i rum. Koreografisk komposition är ett verktyg för det jag vill åstadkomma. Ett sätt att bringa ordning i kaos och tänja det möjligas gräns. Ett sätt att aktivera rummet.

Kroppen är vår boning. Vi rör oss i ett sammanhang. Gå Drottninggatan fram en lördag eftermiddag. Iakttä dina medmänniskors rörelse och blick Tempot bestäms av mängden människor i rummet. Blickriktningen är i ögonhöjd. All information om det som ska säljas/köpas/konsumeras är placerad där ögat förväntas vara. De infällda Strindbergcitaten i asfalten ställer till oreder då blickar som hittar en annan riktning förändrar massans rörelse och det pågående måste plötsligt reflekteras. Vart är jag på väg? Varför det? Vår rörelse uttrycker vår plats i tillvaron och genom kroppen gör vi erfarenheten av den.

.....

Jag blundar och håller för öronen. Det dansar i mitt huvud. Jag ser mörkrött och svart bakom mina ögonlock. Rummet inuti är otroligt stort. Oändligt. Huden blir en tunn hinna mellan här och där. Skör.

Jag står på Arktis is där rummet är ett oändligt vitt intet. Under mig är havet 3000 m djupt. Otroligt djupt. Isen blir en tunn gräns mellan ljus och mörker. Eller - jag står på Dansens hus scen och vårt möte mellan scen och salong hålls samman av röda tegelväggar.

Det rum jag befinner mig i är min scen för den del av livet som just nu tar gestalt. Just nu här. Du som ser på mig och lyssnar till vad jag har att säga (eller väljer att inte uttala) - hör vad du vill höra och ser vad du vill se. En del av din tolkning beror på det här rummet.

.....